

MPSC

प्रचलित घडामोडी स्पेशल कोर्स (मराठी)

Headlines: ३ ते २० फेब्रुवारी २०२०

२९ फेब्रुवारी २०२०

हेडलाईन्स

केंद्राकडून राज्याला 52 हजार कोटी

- पंधराव्या वित्त आयोगाच्या प्राथमिक शिफारसीनुसार 2020-21 या आर्थिक वर्षासाठी केंद्राकडून राज्याला 52,465 कोटी रुपये मिळतील.
- यानुसार महाराष्ट्राला एकूण मदतीच्या तुलनेत 6.14 टक्के एवढा हिस्सा मिळणार आहे. यापूर्वी राज्याला एकूण मदतीच्या 5.52% मदत मिळत होती.
- पंधराव्या वित्त आयोगाच्या शिफारसीनुसार बिहार, मध्य प्रदेश, राजस्थान या राज्यांच्या रकमेत वाढ झाली तर कर्नाटक, आंध्रप्रदेश, तेलंगणा, केरळ या राज्यांच्या रकमेत कपात करण्यात आली.

सर्वाधिक वाटा :

- 1) उत्तर प्रदेश : एक लाख 53 हजार कोटी (17.93%)
- 2) बिहार : 86 हजार कोटी
- 3) मध्यप्रदेश : 67 हजार कोटी

वित्त आयोग :

- वित्त आयोग अधिनियम 1951द्वारे दर पाच वर्षांनी राष्ट्रपती वित्त आयोगाची स्थापना करतात.
- राज्यघटनेच्या कलम 280 मध्ये वित्त आयोगासाठी तरतूद आहे.
- पहिल्या वित्त आयोगाची 1951 मध्ये स्थापना केली गेली. (अध्यक्ष के. सी. नियोगी)
- उद्देश : केंद्र व राज्य यांच्यामध्ये अर्थविषयक समन्वय राखणे.

वित्त आयोग	अध्यक्ष	कार्यकाल
1	के.सी.नियोगी	1951-1956
11	ए एम खुस्रो	2000-2005
12	सी.रंगराजन	2005-2010
13	विजय केळकर	2010-2015
14	वाय.व्ही.रेड्डी	2015-2020

14 वा वित्त आयोग

- स्थापना : 2013
- शिफारसी : केंद्राला कररूपात मिळणाऱ्या रकमेपैकी 42 टक्के रक्कम केंद्राने राज्यांना द्यावी.

महत्त्वाचे :

- तेराव्या वित्त आयोगानुसार 32 टक्के रक्कम राज्यांना

दिली जात होती.

15 वा वित्त आयोग :

- स्थापना : नोव्हेंबर 2017
- अध्यक्ष : एन. के. सिंग
- कालावधी : 2020 ते 2025

मुस्लिमबहुल राष्ट्रात सुरू झाले पहिले हिंदू विश्वविद्यापीठ

- इंडोनेशिया या मुस्लिमबहुल राष्ट्रामध्ये पहिले हिंदू विश्वविद्यापीठ सुरू झाले आहे.
- इंडोनेशियाची राजधानी बालीमधील डेनपार येथे हे विश्वविद्यापीठ सुरू झाले असून सुग्रीव असे विद्यापीठाचे नाव ठेवण्यात आले आहे.
- देशातील प्रसिद्ध धार्मिक नेते आईगुस्ती बागस सुग्रीव यांच्या नावावरून 'आईगुस्ती बागस सुग्रीव स्टेट हिंदू युनिव्हर्सिटी' असं नाव ठेवण्यात आले आहे. इंडोनेशियाचे राष्ट्रपती जोको विदोदो यांनी या विद्यापीठाचे उद्घाटन केले.
- पूर्वी या विद्यापीठाचे नाव हिंदू धर्म स्टेट इन्स्टिट्यूट होते, पण मुस्लिमबहुल देशात आईगुस्ती बागस सुग्रीव यांनी केलेले काम, त्यांना हिंदूसंस्कृती बाबतची असलेली जाणीव आणि त्यांची हिंदू संस्कृती बाबतची नितिमत्ता याबाबत अधिकांश जणांना माहिती मिळावी यासाठी विदोडो प्रशासनाने सुग्रीव यांचे नाव विद्यापीठाला दिले.
- 1993 मध्ये हिंदू धर्म अध्यापन करण्यासाठी स्टेट अकादमीच्या धर्तीवर ही संस्था सुरू झाली होती. 1999 मध्ये त्याचे हिंदू रिलिजन स्टेट कॉलेजमध्ये परिवर्तन झाले आणि 2004 मध्ये ते IHDN मध्ये बदलले गेले होते. संस्थेच्या अधिकृत वेबसाईटवर संस्थेचे नवे स्टेटस जाहीर केले गेले.

IBM च्या सीईओपदी अरविंद कृष्णा यांची निवड

- जगप्रसिद्ध आयबीएमच्या (इंटरनॅशनल बिझनेस मशिनस) विशेष कार्यकारी अधिकारीपदी (सीईओ) अरविंद कृष्णा यांची नियुक्ती करण्यात आली आहे.

अनेक वर्षांपासून सीईओ असणाऱ्या व्हर्जिनिया रोमेट्टी यांच्याकडून अरविंद 6 एप्रिल रोजी कार्यभार स्वीकारतील.

- 62 वर्षीय रोमेट्टी या कार्यकारी अध्यक्ष म्हणून काम पाहतील. 40 वर्षांपासून कंपनीच्या सेवेमध्ये असणाऱ्या रोमेट्टी या 2020 च्या शेवटी निवृत्त होणार आहेत.

अरविंद कृष्णा यांच्याबद्दल:

- 57 वर्षीय अरविंद सध्या आयबीएमच्या क्लाऊड आणि कॉन्फ्लिक्ट विभागाचे उपाध्यक्ष म्हणून कार्यरत आहेत. क्लाऊड तंत्रज्ञान आणि डेटासंदर्भातील कामे या विभागांकडून पाहिली जातात.
- आयबीएम क्लाऊड, आयबीएम सिव्युरिटी, कॉन्फ्लिक्ट ऑप्लिकेशन्स, आयबीएम रिसर्च अशा चार मुख्य शाखांचे नेतृत्व अरविंद करत आहेत. त्याआधी ते आयबीएमच्या सिस्टिम्स आणि टेक्नॉलॉजीच्या डेव्हलपमेंट आणि निर्मिती विभागामध्ये महाव्यवस्थापक म्हणून काम पाहत होते.
- त्याआधी 1990 साली कंपनीमध्ये नियुक्ती झाल्यानंतर ते आयबीएमच्या डेटासंदर्भातील उद्योग विभागामध्ये होते. आयआयटी कानपूरमधून अरविंद यांनी पदवी पर्यंतचे शिक्षण घेतले आहे. त्यानंतर त्यांनी अमेरिकेतील इलिनॉयमधील उर्बाना चॅम्पियन विद्यापीठातून इलेक्ट्रिक इंजिनियरिंगमध्ये पीएचडीचे शिक्षण पूर्ण केले.

मोहम्मद अलावी : इराक देशाचे नवे पंतप्रधान

- इराक देशाचे नवे पंतप्रधान म्हणून मोहम्मद तौफिक अलावी ह्यांची निवड करण्यात आली आहे. इराकचे राष्ट्रपती बरहम सालेह ह्यांनी यासंदर्भात घोषणा केली आहे.
- इराकमध्ये मागील 4 महिन्यांपासून सरकारविरोधी निदर्शने सुरू होती. यात सुमारे 500 जणांचा मृत्यू झाला आहे.
- सध्या 65 वर्षीय अलावी ह्यांनी माजी पंतप्रधान नूरीअल-मलिकी यांच्या सरकारमध्ये दूरसंचार मंत्रीपदाची जबाबदारी पार पाडली आहे. अलावींनी तत्कालीन पंतप्रधानांवर राजकीय हस्तक्षेपाचा आरोप करत आपल्या मंत्रिपदाचा राजीनामा दिला होता. अलावी भ्रष्टाचाराच्या विरोधात कठोर कारवाईसाठी प्रसिद्ध आहेत.

इराक देश :

- इराक हा मध्यपूर्व प्रदेशातला एक प्रजासत्ताक देश आहे. बगदाद ही देशाची राजधानी आहे आणि इराकी दिनार हे राष्ट्रीय चलन आहे.
- इराकच्या पूर्वेला इराण (कुर्दिस्तान प्रदेश), दक्षिणेला सौदी अरब, आग्नेयला कुवेत, पश्चिमेला जॉर्डन, वायव्येला सीरिया व उत्तरेला तुर्कस्तान हे देश आहेत.
- खजुराची निर्यात करण्यात इराकचा जगात पहिला क्रमांक लागतो.
- अरबी व कुर्दिश ह्या प्रमुख भाषा आहेत.
- तैग्रिस नदी आणि युफ्रेटिस नदी या दोन नद्यांमधला प्रदेश म्हणून पूर्वी या देशाला 'मेसोपोटेमिया' असे म्हणत.

आरक्षण बंधनकारक नाही : सर्वोच्च न्यायालय

- उत्तराखंड मधील आरक्षणाबाबतच्या एका याचिकेवर सर्वोच्च न्यायालयाने खालील काही बाबी स्पष्ट केल्या :
 - 1) सरकारी नोकऱ्यांमध्ये आरक्षण लागू करण्यास राज्ये बांधील नाहीत तसेच पदोन्नत्यांमध्ये आरक्षण हा मूलभूत हक्क नाही असे सर्वोच्च न्यायालयाने स्पष्ट केले.
 - 2) तसेच आरक्षण लागू करण्याचा कुठलाही आदेश न्यायालय राज्य सरकारांना देऊ शकत नाही.
 - 3) न्यायालय राखीव जागा ठेवण्याची सक्ती राज्यांना करू शकत नाही मात्र सरकारी नोकऱ्यांतील विशिष्ट श्रेणीतील संबंधित समाजाचे प्रतिनिधित्व अपुरे असल्याची आकडेवारी सादर केल्यानंतर असा निर्णय राज्यांना घेता येईल असे सर्वोच्च न्यायालयाने स्पष्ट केले.

आरक्षणाबाबतच्या घटनेतील तरतुदी:

- कलम 15 : धर्म, वंश, जात, लिंग, किंवा जन्मस्थान या कारणांवरून भेदभाव करण्यास मनाई.

मात्र यास खालील अपवाद आहेत :

- राज्यसंस्था महिला व बालकांसाठी कोणतीही विशेष तरतूद करू शकते. उदा. महिलांसाठी आरक्षण, बालकांसाठी मोफत व अनिवार्य शिक्षण.
- राज्य संस्थेस नागरिकांच्या सामाजिक व शैक्षणिक दृष्ट्या मागासलेल्या कोणत्याही वर्गाच्या उन्नतीकरिता किंवा अनुसूचित जाती व जमातीकरिता कोणतीही विशेष तरतूद करण्याचा अधिकार आहे (उदा. सार्वजनिक शिक्षण संस्थांमध्ये आरक्षण किंवा शुल्क सवलत) आणि अशी तरतूद शासन अनुदानित किंवा

गैर अनुदानित खाजगी शिक्षण संस्थांसहित सर्व शिक्षण संस्थांमध्ये प्रवेशांच्या संदर्भात करता येईल. (93 वी घटनादुरुस्ती, 2005)

कलम 16 : सार्वजनिक सेवा, नोकरीच्या बाबींमध्ये समान संधी.

• यानुसार राज्यसंस्थेच्या नियंत्रणाखालील कोणत्याही पदावरील रोजगार किंवा निवडणुकीसंबंधी बाबींमध्ये सर्व नागरिकांना समान संधी असेल. तसेच कोणताही नागरिक केवळ धर्म, वंश, जात, लिंग, कुळ, जन्मस्थान, निवास यांपैकी कोणत्याही कारणांवरून सरकारी रोजगार किंवा पदासाठी अपात्र असणार नाही अथवा असा भेदभाव केला जाणार नाही.

मात्र यास खालील अपवाद आहेत:

- सरकारी नोकऱ्यांसाठी संसद कायद्याने एखाद्या विशिष्ट प्रदेशाची निवासी असण्याची आवश्यकता बंधनकारक करू शकते.
- राज्यसंस्था आपल्या सेवांमध्ये कोणत्याही मागास वर्गासाठी त्या मागास वर्गाचे पर्याप्त प्रतिनिधित्व त्या सेवांमध्ये नसेल तर निवडणुका व पदांमध्ये जागा राखून ठेवू शकते व असे आरक्षण अनुसूचित जाती व जमातींसाठी पदोन्नतीसाठी सुद्धा राखून ठेवता येईल. अशा आरक्षित जागा एखाद्या वर्षी भरल्या गेल्या नाहीत तर पुढील कोणत्याही वर्षात केव्हा वर्षांमध्ये त्यांना रिक्त जागांचा एक स्वतंत्र वर्ग म्हणून विचारात घेता येऊ शकेल व अशा जागा त्या वर्षातील रिक्त जागांच्या 50% इतकी आरक्षणाची मर्यादा ठरविण्यासाठी गृहीत धरल्या जाणार नाहीत.
- एखाद्या धार्मिक किंवा सांप्रदायिक संस्थेच्या कारभाराशी संबंधित पदावर तसेच तिच्या शासन मंडळातील कोणताही सदस्य त्याच धर्माचा किंवा संप्रदायाचा अनुयायी असण्याबद्दल कायद्याने तरतूद करता येईल.

दादरा आणि नगर-हवेली व दमण आणि दीव (केंद्रशासित काही प्रदेशांचे विलिनीकरण) अधिनियम, 2019

• दादरा आणि नगर-हवेली व दमण आणि दीव (केंद्रशासित काही प्रदेशांचे विलिनीकरण) अधिनियम, 2019.

- या अधिनियमास राष्ट्रपतींनी 9 डिसेंबर 2019 रोजी मान्यता दिली आणि 26 जानेवारी 2020 पासून हा अधिनियम अमलात आला आहे.
- दादरा आणि नगर-हवेली व दमण आणि दीव या दोन संघराज्यांचे विलिनीकरण करून तत्सम बाबींसंदर्भात तरतुदी करणे हा या अधिनियमाचा उद्देश आहे.
- या अधिनियमानुसार 26 जानेवारी 2020 रोजी दादरा आणि नगर-हवेली व दमण आणि दीव या दोन संघराज्यांचे विलिनीकरण होऊन 'दादरा आणि नगर-हवेली व दमण आणि दीव' हा एक संघराज्य प्रदेश अस्तित्वात आला आहे.
- या संघराज्य प्रदेशात लोकसभेच्या दोन जागा राहणार आहेत व हा संघराज्य प्रदेश मुंबई उच्च न्यायालयाच्या अधिकार क्षेत्रात असेल.
- या दोन संघराज्य प्रदेशांच्या विलिनीकरणामुळे आता देशातील संघराज्य प्रदेशांची संख्या 9 वरून 8 वर आली आहे.
- 26 जानेवारी 2020 च्या स्थितीनुसार भारतात 28 राज्ये व 8 संघराज्य प्रदेश आहेत.

अॅट्रॉसिटी कायदा

- केंद्र सरकारने तयार केलेल्या सुधारीत कायद्याला सर्वोच्च न्यायालयाने मंजुरी देत या कायद्यांतर्गत तत्काळ अटक करण्याची तरतूद कायम ठेवली आहे.
- तसेच कोणत्याही व्यक्तीला या कायद्यांतर्गत अंतरिम जामीन मिळणार नाही, असे खंडपीठाने स्पष्ट केले आहे.
- या कायद्यानुसार अटकेपूर्वी प्राथमिक तपासणीची गरज नसल्याचे न्यायालयाने आता स्पष्ट केले आहे. अशा परिस्थितीत एफआयआर नोंदविण्यापूर्वी कोणत्याही प्राधिकरणाची परवानगी घेणे बंधनकारकही नसते.
- परंतु आरोपी व्यक्ती त्याच्याविरोधातील एफआयआर रद्द करण्यासाठी न्यायालयात जाऊ शकते, असेही न्यायालयाने स्पष्ट केले आहे.

एससी / एसटी (अॅट्रॉसिटी प्रतिबंध कायदा 1989):

- उद्देश : अनुसूचित जाती व जमातीवरील अत्याचार रोखण्यासाठी आणि त्यांच्यावरील भेदभाव रोखण्यासाठी.
- या अंतर्गत या लोकांना समाजात समान दर्जा देण्यासाठी अनेक तरतुदी करण्यात आल्या आहेत.

- 20 मार्च 2018 रोजी सर्वोच्च न्यायालयाने एससी-एसटी कायद्यातील तरतुदीमध्ये बदल केल्यानंतर देशभरात या कायद्यातील बदलाच्या विरोधात निदर्शने झाली होती.
- या अगोदर सर्वोच्च न्यायालयाने चौकशी शिवाय कोणास अटक करू नये असा निकाल दिला होता.

कर्नाटक राज्याची जनसेवक योजना

- 5 फेब्रुवारी 2020 रोजी कर्नाटक राज्य सरकारने जनतेच्या दारात सेवा देण्याचे उद्दिष्ट ठेवून जनसेवक योजना सुरू केली. अशी योजना सुरू करणारे कर्नाटक हे दुसरे राज्य आहे.
- सप्टेंबर 2018 मध्ये, दिल्ली सरकारने सर्वसामान्यांसाठी गोष्टी सुलभ करण्यासाठी 40 सार्वजनिक सेवांची दारात डिलिव्हरी सुरू केली.
- अनेक सेवांचे डिजिटलायझेशन करून या सेवा योजनेतून नागरिकांना सहज उपलब्ध करून देण्याचा त्यांचा मानस आहे.
- लोक साइटवर सुमारे 53 सेवा तपासू शकतात. या योजनेतर्गत आरोग्य कार्ड, रेशन कार्ड, विवाह नोंदणी प्रमाणपत्र, ओळखपत्र इत्यादी सुविधा दारात उपलब्ध करून देण्याची योजना आहे.
- या योजनेतर्गत सेवा देण्यासाठी जनसेवक नेमला जाईल. जनसेवक नागरिकांच्या निवासस्थानी पोहोचेल, आवश्यक कागदपत्रे गोळा करतील आणि त्याच्या घरापर्यंत सेवा देतील.

राज्यांना ग्राम न्यायालय स्थापन करण्याचे आदेश

- सर्वोच्च न्यायालयाने राज्यांना 3 फेब्रुवारी, 2020 रोजी ग्राम न्यायालय स्थापन करण्याचे निर्देश दिले.
- तळागाळातील स्तरावर ग्राम न्यायालयांची स्थापना करण्यासाठी 2008 ग्राम न्यायालय कायदा पास करण्यात आला. लागू : 2 ऑक्टोबर 2009
- मुख्य उद्दिष्ट : ग्रामीण भागात स्वस्त न्याय प्रदान करणे.
- 12 व्या पंचवार्षिक योजनेनुसार ठरलेल्या एकूण 2500च्या ऐवजी सध्या केवळ 208 ग्राम न्यायालय कार्यरत आहेत.

- ग्राम न्यायालय सामान्यतः प्रत्येक पंचायतीच्या मुख्य कार्यालयात मध्यवर्ती स्तरावर असतात किंवा कोणतीही पंचायत नसलेल्या जिल्ह्यात संमिश्र पंचायतीच्या गटावर स्थापित केली जातात.
- ग्राम न्यायालयाच्या सर्वोच्च न्याय अधिकाऱ्याला प्रथम वर्ग दंडाधिकारी यांच्यासमान अधिकार असतील व समान वेतनाचा आणि इतर समान लाभ मिळेल.
- राज्य शासनाने संबंधित उच्च न्यायालयाशी सल्लामसलत करून अशा न्यायधिकाऱ्यांची नेमणूक केली पाहिजे.
- संबंधित उच्च न्यायालयाशी सल्लामसलत करून राज्य सरकारने अधिसूचनेद्वारे निर्दिष्ट केलेल्या जागेवर ग्राम न्यायालयाचे कार्यक्षेत्र असेल.
- ग्राम न्यायालय कायद्याच्या 1ल्या, 2ऱ्या आणि 3ऱ्या परिशिष्टात दिलेल्या बाबींवर त्यास दिवाणी आणि फौजदारी अधिकार असतील.

राष्ट्रीय उत्पादकता परिषदेच्या अहवालानुसार 'सॉईल हेल्थ कार्ड'मुळे रासायनिक खतांचा वापर कमी

- राष्ट्रीय उत्पादकता परिषदेने (NPC) नुकत्याच केलेल्या अभ्यासानुसार, सॉईल हेल्थ कार्डच्या (SHC) अंमलबजावणीमुळे रासायनिक खतांचा वापर 8 ते 10 टक्क्यांनी कमी झाला आहे.
- या उपक्रमामुळे मृदेच्या आरोग्याच्या बाबी समजून घेण्यास आणि मातीच्या पोषक तत्वांचा योग्य वापर करून उत्पादनात सुधारणा करण्यास शेतकऱ्यांना सक्षम केले आहे.
- पंजाब, हरियाणा, उत्तरप्रदेश, राजस्थान, गुजरात, महाराष्ट्र ही राज्ये आणि बिहार, झारखंड, मध्यप्रदेश, आंध्रप्रदेश, तामिळनाडू या राज्यांमधल्या काही भागात मृदेमध्ये वनस्पतींना आवश्यक असलेले 'नायट्रोजन' कमी आहे.
- हिमाचल प्रदेश, हरियाणा, उत्तरप्रदेश, राजस्थान, गुजरात, महाराष्ट्र ही राज्ये आणि बिहार, झारखंड, मध्यप्रदेश, आसाम, आंध्रप्रदेश, तामिळनाडू, पश्चिम बंगाल या राज्यांमधल्या काही भागात मृदेमध्ये वनस्पतींना प्रकाशाला अन्नात रूपांतर करण्यात मदत करणारे 'फॉस्फोरस' कमी आहे.

मृदा आरोग्य कार्ड योजना (Soil Health Card)

- सुरुवात : फेब्रुवारी 2015
- या योजनेचे ध्येय शेतकऱ्यांनी चाचणी केलेल्या मातीनुसार खतांचा वापर करण्यास प्रोत्साहन देणे असा आहे ज्याद्वारे शेतकऱ्यांना कमी खर्चात अधिक उत्पादन मिळू शकेल.

योजनेची उद्दिष्टे:

1. खते देताना पोषकद्रव्ये कळावीत यासाठी शेतकऱ्यांना दर 3 वर्षांनी मृदा आरोग्य कार्ड बनवून देणे.
 2. मृदा चाचणी प्रयोगशाळांच्या कार्याला बळकटी देणे.
 3. मृदा परीक्षण पोषक द्रव्यांचे व्यवस्थापन करणे.
 4. मृदा सुपीकता मोजण्याचे समान मानक तयार करणे.
- खतांच्या अत्याधिक वापरामुळे मृदेमधली पोषकद्रव्ये कमी होण्याच्या पार्श्वभूमीवर 2014-15 या आर्थिक वर्षात सॉइल हेल्थ कार्ड योजना लागू केली गेली.
 - या योजनेच्या पहिल्या टप्प्यात (वर्ष 2015-17) 10.74 कोटी कार्डांचे वाटप करण्यात आले, तर दुसऱ्या टप्प्यात (वर्ष 2017-19) 11.69 कोटी कार्डांचे वाटप करण्यात आले.
 - या योजनेतर्गत 'मृदा आरोग्य प्रयोगशाळा'ची स्थापना करण्यासाठी, राज्यांना 429 अचल प्रयोगशाळा, 102 नवीन चल प्रयोगशाळा, 8752 लघु प्रयोगशाळा, 1562 ग्राम-स्तरीय प्रयोगशाळा आणि विद्यमान 800 प्रयोगशाळांची सुधारणा करण्यास मान्यता देण्यात आली आहे.
 - या योजनेत प्रत्येक दोन वर्षात एकदा राज्य सरकारकडून मृदेच्या रचनेचे विश्लेषण केले गेले आहे. जेणेकरून जमिनीतील पोषक द्रव्ये सुधारण्यासाठी उपाययोजना करता येतील.
 - योजनेतर्गत 40 वर्षे वयोगटातले ग्रामीण युवा आणि शेतकरी प्रयोगशाळा स्थापन करण्यास व चाचणी घेण्यास पात्र आहेत. एका प्रयोगशाळेला 5 लक्ष रुपये खर्च येतो, ज्यापैकी 75 टक्के रक्कम अनुदान स्वरूपात केंद्र आणि राज्य सरकार देते.

आदर्श खेड्यांचा विकास:

- हा एक पथदर्शी प्रकल्प राबविला जात असून त्याच्या अंतर्गत शेतकऱ्यांच्या भागीदारीने कृषक मातीचे नमुने घेणे आणि त्यांची चाचणी करण्यास प्रोत्साहन दिले

जात आहे. या योजनेचा एक भाग म्हणून वर्ष 2019-20 मध्ये 13.53 लक्ष कार्ड वाटली गेली आहेत.

जागतिक आरोग्य 'कोरोना'ला दिले नवीन नाव

- कोरोना विषाणूला आता 'कोविड-19' असे अधिकृत नाव जागतिक आरोग्य संघटनेने दिले आहे. WHO चे प्रमुख टेड्रॉस अँडहॅनोम गेब्रेयेसोस यांनी जिनिव्हामध्ये एका पत्रकार परिषदेत ही घोषणा केली.
- हा विषाणू 31 डिसेंबर 2019 रोजी पहिल्यांदा चीनमध्ये आढळला.
- को म्हणजे कोरोना, व्ही म्हणजे व्हायरस आणि डी म्हणजे डिसीज असा त्याचा अर्थ आहे. कोरोना विषाणू हा विषाणूंचा एक गट आहे.
- इंटरनॅशनल कमिटी ऑफ टॅक्सोनॉमी ऑफ व्हायरस या संघटनेने कोरोना विषाणूला SARS-CoV-2 असे नाव दिले आहे.
- जागतिक आरोग्य संघटनेने कोरोनाला जगासाठी धोका असल्याचे म्हटले आहे. डिसेंबरमध्ये हा विषाणू आढळल्यानंतर चीनमध्ये 1500 हून अधिक जणांचा मृत्यू झाला आहे. तर 42 हजारहून अधिक जणांना या आजाराची लागण झाली आहे.
- आतापर्यंत जगातील 25 देशांमध्ये हा आजार पसरला आहे. हा विषाणू नेमका कसा निर्माण याबाबत शास्त्रज्ञांकडून शोध सुरू आहे.
- या विषाणूची निर्मिती वटवाघळांच्या माध्यमातून झाली असण्याची शक्यता वर्तवण्यात येत आहे. वटवाघळानंतर हा विषाणू माणसांमध्ये साप व अन्य प्राण्यांच्या माध्यमातून पसरला असल्याची शक्यता आहे.
- चीन, ऑस्ट्रेलिया, फ्रान्स, जर्मनी, अमेरिका आदी देशांसह इतर देशांतील औषधनिर्मिती कंपन्या कोरोनाच्या संसर्गावर लस शोधण्याचा प्रयत्न करत आहेत.

खवल्या मांजरापासून कोरोना विषाणू मानवात आला

- चीनमधल्या संशोधकांनी कोरोना विषाणूचे मूळ शोधून काढले. संशोधनात असे आढळून आले आहे की

खवल्या मांजर (पांगोलिन) या दुर्मिळ वन्य प्राण्यापासून हा विषाणू मानवात आला आहे. खवल्या मांजराची आशियात सर्वाधिक तस्करी होते.

- चीनमध्ये या विषाणूने आतापर्यंत 1500 हून अधिक लोकांचा बळी घेतला आहे आणि हा आकडा वाढतच आहे. याचा उद्रेक वुहान शहरापासून झाला.
- संशोधनानुसार, कोरोना विषाणूचे जैविक स्वरूप हे खवल्या मांजराच्या पेशीपासून मिळविण्यात आलेल्या जैविक स्वरूपाबरोबर 99 टक्के जुळतो. खवल्या मांजराची होणारी तस्करी यासाठी कारणीभूत असल्याचा संशय आहे.
- चीनमध्ये पारंपरिक औषधांमध्ये या प्राण्याचा वापर केला जातो. तसेच, त्यांच्या मांसाला अधिक मागणी आहे.
- 2002-03 या साली देखील अशाच SARS विषाणूचा चीनमध्ये उद्रेक झाला होता. तेव्हा विषाणू सिव्हेट या सस्तन प्राण्यापासून मानवांमध्ये आला होता.

खवल्या मांजर

- सस्तन वर्गातल्या फोलिडोटा गणाच्या मॅनिडी कुळातला हा प्राणी आहे. या कुळात मॅनिस हा एकच वंश असून त्यात सात जाती आहेत.
- त्यापैकी काही आफ्रिकेत व काही आशियात आढळतात. मुंग्यांची व वाळवीची वारूळे उकरून त्यांतल्या मुंग्या व वाळव्या ते आपल्या चिकट जिभेने टिपून खाते.
- खवल्या मांजराच्या दोन जाती भारतात आढळतात:
 1. भारतीय खवल्या मांजर (मॅनिस क्रॅसिकॉडेटा): या जाती हिमालयाच्या दक्षिणेस मैदानी प्रदेशात व डोंगरांच्या उतरणीवर आणि श्रीलंकेत आढळतात.
 2. चिनी खवल्या मांजर (मॅनिस पेटॅडॉक्टिला) : या जाती हिमालय, आसाम, नेपाळ, म्यानमार, दक्षिण चीन, हैनान आणि फॉर्मोसा या देशांमध्ये आढळतात.

COP 13 : स्थलांतरित वन्यजीवांचा संवर्धन करार

- 17 ते 22 फेब्रुवारी 2020 दरम्यान वन्य प्राण्यांच्या स्थलांतर प्रजातींच्या संवर्धनावरील संमेलनाच्या 13 व्या परिषदेचे (COP) आयोजन नवी दिल्लीत करण्यात आले आहे.

• संमेलनाला थोडक्यात CMS-COP 1 म्हटले जाते. या परिषदेचे आयोजन पर्यावरण, वन व हवामानबदल मंत्रालयाच्या वतीने करण्यात आले होते.

- भारताला पुढील तीन वर्षांसाठी परिषदेचे अध्यक्ष म्हणून नियुक्त करण्यात आले.
- थीम : 'स्थलांतरित प्रजाती पृथ्वीला जोडतात आणि आम्ही त्यांचे स्वागत करतो.'
- शुभंकर : Indian Bustard (माळढोक)

इंडियन बस्टर्ड :

आययूसीएनच्या लाल यादीमध्ये (रेड लिस्ट) भारतीय माळढोक पक्ष्यांची नोंद Critically Endangered अशी करण्यात आली आहे.

IUCN: इंटरनॅशनल युनियन फॉर कन्झर्व्हेशन ऑफ नेचर

- ही नैसर्गिक स्रोतांच्या संरक्षणाच्या प्रसाराला वाहिलेली एक आंतरराष्ट्रीय संघटना आहे.
- स्थापना : 5 ऑक्टोबर 1948
- मुख्यालय : ग्लॅंड, स्वित्झर्लंड
- या संस्थेने 1963 मध्ये प्राण्यांसंबंधी यादी प्रकाशित केली.
- यामध्ये दोन प्रकारची पृष्ठे असतात गुलाबी (संकटग्रस्त प्रजाती) आणि हरित (पूर्वी संकटग्रस्त असलेल्या परंतु आता धोक्यातून बाहेर आलेल्या)

IUCN चे वर्गीकरण

1. नामशेष (Extinct)
 2. अत्यंत संकटग्रस्त (Critically Endangered)
 3. संकटग्रस्त (Endangered)
 4. संवेदनशील (Vulnerable)
 5. नजीकच्या काळातील धोकाग्रस्त (New Threatened)
 6. अपूर्ण माहिती असणारे (Data Deficient)
- भारतातून नष्ट झालेल्या प्रजाती : भारतीय चित्ता, कियांग, दोनशिगी गेंडा, गुलाबी डोक्याचे बदक

स्वित्झर्लंड सर्वात महागडा देश

- सीईओ वर्ल्ड या संस्थेतर्फे 132 देशांचे सर्वेक्षण करण्यात आले. त्यात स्वित्झर्लंड हा सर्वात महागडा तर पाकिस्तान हा सर्वात स्वस्त देश ठरला.

सर्वेक्षणानुसार क्रमवारी

सर्वात महाग	सर्वात स्वस्त
1. स्वित्झर्लंड	1. पाकिस्तान
2. नॉर्वे	2. अफगाणिस्तान
3. आइसलँड	3. भारत
4. जपान	4. सीरिया

सर्वेक्षणासाठीचे निकष :

- संबंधित देशांतील घरांचे भाडे, किराणामाल आणि हॉटेलमधील पदार्थांच्या किंमती यांचा समावेश. तसेच कपडे इंटरनेट शुल्क इ.

स्वित्झर्लंडविषयी:

- राजधानी : बर्न
- स्वित्झर्लंड पश्चिम युरोपमधील एक भूवेष्टित देश आहे. क्षेत्रफळ : सुमारे 40 हजार चौ.किमी.
- लोकसंख्या : सुमारे 80 लाख.
- भौगोलिक स्थान : उत्तरेस जर्मनी, पश्चिमेस फ्रान्स, दक्षिणेस इटली, पूर्वेस ऑस्ट्रिया.
- चलन : स्विस फ्रँक
- इतर महत्त्वाची शहरे : जिनिव्हा, लोझान.
- न्हाइन व न्होन ह्या युरोपामधील दोन प्रमुख नद्यांचा उगम स्वित्झर्लंडमध्ये होतो.
- हा एक संघराज्यीय प्रजासत्ताक देश आहे. स्वित्झर्लंडमध्ये सरकार प्रमुख किंवा राष्ट्रप्रमुख केवळ एक व्यक्ती नसून सात सदस्य असलेली एक समिती देशाचा कार्यभार एकत्रितपणे चालवते. या प्रकारचे सरकार असलेला स्वित्झर्लंड हा जगातील एकमेव देश आहे.
- मानवी विकास निर्देशांकात आणि वार्षिक दरडोई उत्पन्नात हा देश जगात आघाडीवर आहे.
- देशाची अर्थव्यवस्था मुख्यतः पर्यटनावर अवलंबून आहे.
- रेड क्रॉस या आंतरराष्ट्रीय संस्थेचा उगम याच देशात झाला.
- स्वित्झर्लंड हा युरोपियन संघाचा सदस्य नसलेला युरोपमधील एकमेव आघाडीचा देश आहे.

एस अँड पी कडून भारताचे पतमानांकन स्थिर

- स्टँडर्ड अँड पुअर्स (एस अँड पी) या आंतरराष्ट्रीय पातळीवरील पतमानांकन संस्थेने भारताचे पतमानांकन

स्थिर ठेवले आहे.

- एस अँड पी ने भारताला मागील वर्षीप्रमाणेच 'बीबीबी' हे मानांकन दिले आहे.

पतदर्जा पद्धती व संस्था :

- व्यक्तीच्या, वित्त-उद्योग संस्थेच्या किंवा अन्य संस्थेच्या पतपात्रतेचे वस्तुनिष्ठ मूल्यमापन करण्याच्या पद्धतीला पतदर्जा पद्धती म्हणतात व हे ठरविणाऱ्या संस्थेला पतदर्जा संस्था म्हणतात.

पतदर्जा का ठरवितात ?

पतदर्जावरून ऋणकोच्या अर्हतेबाबतची कल्पना येते. यावरून ऋणको संस्थेत किंवा कंपनीत गुंतवणूक करणे कितपत सुरक्षित, लाभप्रद किंवा कितपत जोखमीचे आहे याचा अंदाज येतो.

पतदर्जा कसा ठरविला जातो ?

पतदर्जा ठरवणारी संस्था संबंधित कंपनीच्या आर्थिक परिस्थितीचा (उदा. तिचा व्यवसाय, त्यातील धोके, तिची देयता, तिच्या नफ्याचे प्रमाण, भविष्यातील विस्तार योजना इ.) विचार करून तिच्या प्रत्येक पतसाधनासाठी (शेअर्स, बॉन्ड्स, डिबेंचर्स, बँकेच्या मुदतठेवी इ.) विशिष्ट पण स्वतंत्र चिन्हांचा वापर करून त्यातील गुंतवणुकीतील जोखीम सूचित करत असते.

महत्त्वाचे:

- या पतमानांकनाचा प्रभाव हा FDI (Foreign Direct Investment) व आंतरराष्ट्रीय बँकांकडून उपलब्ध होणाऱ्या कर्जावर पडतो.
- सध्या भारताचा पतदर्जा पुढील आंतरराष्ट्रीय पतमापन संस्थांमार्फत मोजला जातो: स्टँडर्ड अँड पुअर्स, मुडीज, फिच, डॉमिनियन बॉण्ड रेटिंग सर्विस (DBRS), जॅपनीज क्रेडिट रेटिंग एजन्सी (JCRA), रेटिंग अँड इन्व्हेस्टमेंट इन्फॉर्मेशन (R & I)

पतदर्जा चिन्हे व त्यांचा अर्थ:

- AAA : सर्वाधिक सुरक्षित
- AA : जास्त सुरक्षित
- A : पुरेशी सुरक्षितता
- BBB : सुरक्षित
- BB : असुरक्षित
- B : खूप जोखीम
- C : फार मोठी जोखीम
- D : कसूरदार

भारतातील पतदर्जा ठरविणाऱ्या संस्था :

1) CRISIL (क्रेडिट रेटिंग इन्फॉर्मेशन सर्व्हिसेस ऑफ इंडिया लिमिटेड) :

पतदर्जा ठरविणारी पहिली संस्था

- स्थापना : 1987
- मुख्यालय : मुंबई

2) ICRA (इन्व्हेस्टमेंट इन्फॉर्मेशन अँड क्रेडिट रेटिंग एजन्सी ऑफ इंडिया लिमिटेड):

- स्थापना : 1991
- मुख्यालय : दिल्ली

3) CARE (क्रेडिट अँड रिसर्च लिमिटेड)

- स्थापना : 1993
- मुख्यालय : मुंबई

आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील पतदर्जा ठरविणाऱ्या संस्था :

1) मूडीज (Moody's) :

- मुख्यालय : न्यूयॉर्क
- स्थापना : 1909

2) स्टँडर्ड अँड पूअर्स (S & P) :

- मुख्यालय: न्यूयॉर्क.
- स्थापना : 1860 (1941 मध्ये महामंडळाचा दर्जा प्राप्त)

3) फिच रेटिंग्स लिमिटेड (Fitch Ratings Ltd)

- मुख्यालय : न्यूयॉर्क, लंडन

BIMSTEC आपत्ती व्यवस्थापन सराव 2020 :

- भुवनेश्वर आणि पुरी शहरांमध्ये NDRF द्वारा BIMSTEC DMEx 2020 हा आपत्ती व्यवस्थापन सराव आयोजित करण्यात आला होता.
- कार्यक्रमाचा विषय : 'ए कल्चरल हेरिटेज साइट ढॅट सफर्स सेवीयर डॅमेज इन द अर्थक्वेक अँड फील्लिंग ऑर स्टॉर्म'
- भूकंप आणि पूर परिस्थिती आल्यास होणारे नुकसान कमी करण्याविषयी कृती करणे यावर भर दिला जात आहे.

BIMSTEC :

- Bay of Bengal Initiative for Multi Sectorial Technological and Economic

Cooperation

- प्रादेशिक व आर्थिक गट आहे.
- सदस्य : बंगालच्या उपसागरालगत असलेल्या सात देशांचा (बांग्लादेश, भारत, म्यानमार, श्रीलंका, थायलंड, नेपाळ आणि भूतान) समावेश.
- स्थापना : 6 जून 1997
- सचिवालय : ढाका (बांग्लादेश)

ऑस्कर पुरस्कार २०२०

- हॉलिवूडमधल्या दशकांची कारकीर्द गाजवलेल्या दिग्दर्शकांच्या कलाकृतींना मागे सारत यंदा दक्षिण कोरियाच्या पॅरासाईट चित्रपटाला सन्मानाचे सर्वोत्कृष्ट चित्रपटाचे ऑस्कर जाहीर झाले. पॅरासाईट ही वर्गसंघर्षाची कथा आहे. या चित्रपटाचे प्रसारण थाटामाटात करण्यात आले नव्हते. या चित्रपटाला गोल्डन ग्लोब, बाफ्टा व स्क्रीन अँक्टर गिल्ड पुरस्कार मिळाले आहेत.
- गतवर्षी अल्फान्सो कुआरोन यांच्या रोमा चित्रपटाला तो केवळ बिगर इंग्रजी चित्रपट असल्यामुळे सर्वोत्कृष्ट चित्रपटाचा पुरस्कार नाकारल्यानंतर झालेल्या टीकेची भरपाई यंदा अकादमीने केली.
- अमेरिका, ब्रिटन सोडून इतर देशातील चित्रपटांना पुरस्कार मिळण्याची ही दुसरीच वेळ आहे. यापूर्वी 2012 मध्ये फ्रान्सच्या 'द आर्टिस्ट' या मूकपटास सर्वोत्कृष्ट चित्रपटाचा सन्मान मिळाला होता.
- ऑस्कर अकादमीत यावेळी 842 चित्रपट उद्योग व्यावसायिकांना सदस्यत्वासाठी निमंत्रित केले होते. त्यातील निमंत्रक हे 59 देशांतील होते. ज्यूडी चित्रपटातील भूमिकेसाठी व्होकिन फिनिक्स याने सर्वोत्कृष्ट अभिनेत्याचा पुरस्कार पटकावला.
- तसेच रिगीना किंग यांनी 'वन्स अपॉन अ टाईम इन हॉलिवूड' या सिनेमासाठी ब्रॅड पीटला ऑस्कर प्रदान केले.

ऑस्कर :

- ऑस्कर पुरस्कार हे अमेरिकेतील अकॅडमी ऑफ मोशन पिक्चर्स आर्ट अँड सायन्स या चलचित्र अकादमीमार्फत दिले जाणारे वार्षिक पुरस्कार आहेत.
- चित्रपट क्षेत्रात उत्कृष्ट कामगिरी करणाऱ्यांसाठी हे पुरस्कार दिले जातात.
- मेट्रो गोल्डीन मेयर स्टुडिओचे लुईस बी. मेयर यांनी

अकॅडमी ऑफ मोशन पिक्चर्स आर्ट अँड सायन्सची स्थापना केली, तसेच ऑस्कर पुरस्काराचीही सुरुवात केली.

- प्रथम पुरस्कार : 16 मे 1929
- सर्वोत्कृष्ट अभिनेत्री : रेनी झेल्वेगरला (ज्यूडी)
- सर्वोत्कृष्ट अभिनेता : व्हाकिन फिनिक्स (जोकर)
- सर्वोत्कृष्ट चित्रपट : पॅरासाईट
- सर्वोत्कृष्ट दिग्दर्शक : बाँग जून हो (पॅरासाईट)
- सर्वोत्कृष्ट आंतरराष्ट्रीय चित्रपट : दक्षिण कोरिया (पॅरासाईट)
- सर्वोत्कृष्ट मूळ पटकथा : बाँग जून हो (पॅरासाईट)
- सर्वोत्कृष्ट सहाय्यक अभिनेता : ब्रॅड पीट (वन्स अपॉन अ टाईम इन हॉलिवूड)
- सर्वोत्कृष्ट माहितीपट : अमेरिकन फॅक्टरी
- सर्वोत्कृष्ट ॲनिमेटेड चित्रपट : टॉय स्टोरी 4
- सर्वोत्कृष्ट पार्श्वसंगीत : जोकर
- सर्वोत्कृष्ट मूळ गीत : आय एम गॉन्ना लव्ह मी अगेन (रॉकेटमॅन)
- सर्वोत्कृष्ट रंगभूषा आणि केशभूषा : बॉम्बशेल
- सर्वोत्कृष्ट व्हिज्युअल इफेक्ट्स : फोर्ड व्हर्सेस फेरारी
- सर्वोत्कृष्ट ध्वनी संकलन : फोर्ड व्हर्सेस फेरारी
- सर्वोत्कृष्ट छायांकन : रॉजर डेकिन्स (1917)
- सर्वोत्कृष्ट ध्वनिमिश्रण : 1917
- सर्वोत्कृष्ट सहाय्यक अभिनेत्री : लॉरा डेर्न (मॅरेज स्टोरी)
- सर्वोत्कृष्ट माहितीपट (शॉर्ट फीचर) – लर्निंग टू स्केटबोर्ड इन अ वॉरझोन (इफ यू आर अ गर्ल)
- सर्वोत्कृष्ट वेशभूषा : जॅकलिन दुरान (लिटिल वुमन)
- सर्वोत्कृष्ट प्रॉडक्शन डिझाईन : वन्स अपॉन अ टाईम इन हॉलिवूड
- सर्वोत्कृष्ट लाईव्ह ॲक्शन लघुपट : द नेबर्स विंडो
- सर्वोत्कृष्ट पटकथा (अडॅप्टेड) : ताइका वाईतीती (जोजो रॅबिट)
- सर्वोत्कृष्ट ॲनिमेटेड लघुपट : हेअर लव्ह

तीन भारतीय कलाविष्कारांची गिनीज वर्ल्ड रेकॉर्डमध्ये नोंद

- 'त्याग' या चॅरिटेबल ट्रस्टचा एक भाग असलेल्या त्याग या टीव्ही वाहिनीच्या पुढाकारामुळे गिनीज वर्ल्ड

रेकॉर्डमध्ये प्रवेश करण्यात तीन भारतीय कलाविष्कारांना यश आले आहे.

- कर्नाटक संगीत, भरतनाट्यम् आणि कुचीपुडी या कलाविष्कारांचा एकजुटीचा अनोखा कार्यक्रम सादर करण्यात आला. या तीनही श्रेणींमध्ये एकाच मंचावर सर्वाधिक कलाकारांनी कलेचे सादरीकरण करून हा विक्रम नोंदवला.
- 1 फेब्रुवारी 2020 रोजी चेन्नईच्या रामचंद्र कन्व्हेन्शन सेंटर येथे एका स्पर्धेदरम्यान ही ऐतिहासिक घटना घडली.
- त्यागराज पंचरत्नम् संगीतावरचे नृत्यदिग्दर्शन पार्वती, कुचीपुडी तज्ञ एम. व्ही. एन. मूर्ती आणि कृष्णकुमार ह्यांनी केले होते. त्यांनी 1200 लोकांच्या बँडला प्रशिक्षण दिले.

भारतीय नृत्यशैली

- भारतात दोनशेहून अधिक लोकनृत्ये प्रचलित आहेत. दहा शास्त्रीय नृत्यशैली भारतात रुजलेल्या आहेत. यातल्या कथक, मणिपुरी, भरतनाट्यम् आणि कथकली या प्रमुख शास्त्रीय नृत्य पद्धती आहेत. तर कुचिपुडी, ओडिसी, मोहिनीअट्टम् या भगिनी शैली आहेत.

संगीत नाटक अकादमीने आठ भारतीय नृत्य प्रकारांना शास्त्रीय दर्जा प्रदान केला आहेत :

- कथक : उत्तर भारत
- ओडिसी : ओरिसा
- सत्रिया : आसाम
- मणिपुरी : मणीपूर
- भरतनाट्यम् : तामिळनाडू
- कुचीपुडी : आंध्रप्रदेश
- मोहिनीअट्टम् : केरळ (महिलांकडून सादर केले जाते.)
- कथकली : केरळ (पुरुषांकडून सादर केले जाते.)

भारतातील विविध राज्यांमधील प्रसिद्ध लोकनृत्य प्रकार

- अरुणाचल प्रदेश – बादो छम
- आंध्र प्रदेश – कोल्लतम
- आसाम – बिहू, झूमर नाच
- उत्तर प्रदेश – चरकुला
- उत्तराखंड – गढवाली
- उत्तरांचल – पांडव नृत्य
- ओडिशा – छारु
- कर्नाटक – यक्षगान, हत्तारी
- गुजरात – गरबा, रास

गोवा - मंडो
छत्तीसगढ - पंथी
जम्मू व काश्मीर - रौफ
झारखंड - कर्मा, छाऊ
मध्यप्रदेश - कर्मा, चरकुला
महाराष्ट्र - लावणी
मिझोरम - खान्तुम
मेघालय - लाहो
पंजाब - भांगडा, गिद्धा (गिद्धा)
पश्चिम बंगाल - गंभीरा, छाऊ
बिहार - छाऊ
राजस्थान - घूमर

लेखक मनोज दास ह्यांना मिस्टिक कलिंगा लिटररी अॅवॉर्ड

- ओडिशा सरकारच्या वतीने मनोज दास ह्यांना मिस्टिक कलिंगा लिटररी अॅवॉर्ड (भारतीय व वैश्विक भाषा) हा पुरस्कार देऊन सन्मानित करण्यात आले आहे. मनोज दास ओडिया आणि इंग्रजी भाषेत लिखाण करतात.
- 8 फेब्रुवारी 2020 रोजी भुवनेश्वर या शहरात मिस्टिक कलिंग फेस्टिव्हल या महोत्सवाच्या पुरस्कार वितरण सोहळ्यात हा पुरस्कार प्रदान करण्यात आला.
- पुरस्कार स्वरूपात 1 लक्ष रुपये रोख रक्कम, शाल व प्रमाणपत्र देण्यात आले.
- मिस्टिक कलिंग फेस्टिव्हल हा ओडिशा सरकारच्या वतीने आयोजित केला जाणारा वार्षिक साहित्य व सांस्कृतिक महोत्सव आहे.

जिवंत रोबोट झेनोबॉट्स (Xenobots)

- वैज्ञानिकांनी जैविक 'स्टेम सेल' पासून एक रोबोट तयार केला आहे, ज्याला त्यांनी 'झेनोबॉट्स' हे नाव दिले आहे. 'झेनो' हा शब्द बेडकाची पेशी (झेनोपस लेव्हिज) पासून घेतला गेला आहे कारण त्याच पेशीपासून हा रोबोट तयार झाला आहे.
- या शोधात ईशान्य अमेरिकेतल्या टुफ्ट्स युनिव्हर्सिटीचे 'अॅ लन डिस्कव्हरी सेंटर' आणि 'युनिव्हर्सिटी ऑफ व्हरमाँट' येथील संशोधकांचा सहभाग आहे.

झेनोबॉटची वैशिष्ट्ये :

- हे निसर्गासाठी संपूर्णपणे नवीन जीवनरूप आहे.

- झेनोबॉटची लांबी-रुंदी 1 मिलीमीटरपेक्षा कमी आहे. ते 500-1000 जिवंत पेशींना एकत्र करून बनलेले आहे. ते विविध आकारात तयार करण्यात आले आहेत ज्यात चार पाय सुद्धा आहेत.
- ते सरळ रेषेत किंवा गोलाकार पद्धतीने घर्गळत मार्गक्रमण करू शकतात, एकत्र होऊ शकतात आणि लहान वस्तू हलवू शकतात. पेशीतली ऊर्जा (cellular energy) वापरून ते 10 दिवस जगू शकतात.
- झेनोबॉट्स बनविण्यासाठी महासंगणकाचा वापर करण्यात आला. तसेच कृत्रिम बुद्धिमत्तेचा वापर करून त्यांच्या आकाराविषयी तसेच कार्याविषयी विविध संशोधन केले जात आहे.
- अश्या जैव-रोबोटमुळे मानवी, प्राणी आणि पर्यावरण-विषयक आरोग्य सुधारण्यास मदत होऊ शकते. हे यंत्र अतिसूक्ष्म प्लास्टिक गोळा करून प्रदुषित महासागरे साफ करण्यासाठी वापरले जाऊ शकते. तसेच त्यांचा वापर विषारी किंवा किरणोत्सर्गी सामग्री इत्यादींसाठी मर्यादीत किंवा धोकादायक भागात प्रवेश करण्यासाठी केला जाऊ शकतो.
- मानवी शरीरात प्रवास करण्यासाठी ते सक्षम आहेत. ते चालतात आणि पोहू शकतात, काही आठवडे जेवण न करता जगू शकतात आणि एकत्र गटातही काम करतात.

ख्रिस्तीना कोच : सर्वाधिक काळ अंतराळात राहणारी पहिली महिला

- अमेरिकेची अंतराळवीर ख्रिस्तीना कोच हिने 328 दिवस आंतरराष्ट्रीय अवकाश स्थानकात राहण्याचा विक्रम केला असा विक्रम करणारी ती पहिली महिला ठरली आहे.
- ख्रिस्तीनाने अंतराळात 328 दिवसात पृथ्वीला 5248 वेळा प्रदक्षिणा घालून 8.52 कोटी मैलांचे अंतर पार केले.
- सर्वाधिक काळ अंतराळात राहण्याचा विक्रम हा 'व्हालेरी पोलयाकोह' (रशिया) यांच्या नावावर आहे. त्यांनी अंतराळात तब्बल 438 दिवस वास्तव्य केले आहे.

ख्रिस्तीनाच्या मोहिमेचा मुख्य उद्देश :

- भविष्यातील चंद्र आणि मंगळ अभियानाबरोबरच गुरुत्वाकर्षण आणि अवकाशातील किरणोत्सर्गाचा महिलांच्या शरीरावर पडणारा प्रभाव याचा अभ्यास करणे.

- आंतरराष्ट्रीय अंतराळ स्थानक (ISS -International Space Station) :
- हे अंतराळात बांधले गेलेले संशोधन केंद्र आहे.
- स्थापना : 1998 (2011 पासून हे स्थानक पूर्णपणे कार्यान्वित केले गेले)
- आकार : फुटबॉलच्या मैदानापेक्षाही मोठा.
- वस्तुमान : सुमारे चार लाख किलो.
- वेग : 27724 कि.मी. प्रतितास एवढ्या प्रचंड वेगाने ते पृथ्वीला प्रदक्षिणा घालते म्हणजेच 91 मिनिटांत पृथ्वीला एक प्रदक्षिणा पूर्ण होते
- पृथ्वीच्या पृष्ठभागापासून सुमारे 350 किमी उंचीवर हे स्थानक आहे. स्थानकाला सौर ऊर्जेद्वारे चालवले जाते.
- जगभरातील 16 देशांनी एकत्र येऊन हे स्थानक उभारले होते. अमेरिका, रशिया, जपान, कॅनडा आणि युरोपियन देशांच्या त्यात प्रत्यक्ष सहभाग आहे.
- हे स्थानक एक कृत्रिम उपग्रह असून आतापर्यंतच्या कोणत्याही कृत्रिम उपग्रहापेक्षा मोठे आहे.
- यामध्ये सहा व्यक्ती एका वेळेस राहण्याची व्यवस्था आहे.
- 2 नोव्हेंबर 2000 पासून या स्थानकात सलगपणे अंतराळवीरांचे वास्तव्य आहे.
- स्थानकाची बांधणी अवकाशातच करण्यात आली. वेगवेगळ्या मोहिमांद्वारे याचे सुटे भाग नेऊन तिथे जोडण्यात आले.
- या स्थानकात जीवशास्त्र, खगोलशास्त्र, हवामानशास्त्र आणि रसायनशास्त्रात केले जाणारे प्रयोग केले जातात.

सूर्याच्या ध्रुवांच्या अभ्यासासाठी मोहीम

- नासा व युरोपीय अवकाश संस्था यांच्या संयुक्त मोहिमेतून सूर्याच्या दोन्ही ध्रुवांचा अभ्यास करण्यासाठी 'सोलर ऑर्बिटर' यान प्रक्षेपित केले गेले.
- प्रक्षेपण ठिकाण : केप कॅनोव्हेरॉल एअरफोर्स स्टेशन, फ्लोरिडा
- प्रक्षेपक यान : 'टलस 5'
- यानाचे कार्य : हे अंतराळ यान सूर्याभोवती प्रदक्षिणा घालताना सूर्याच्या दोन्ही ध्रुवांसह पृष्ठभागावरील छायाचित्रे काढणार आहे.

इस्रोची सूर्यमोहीम :

- इस्रो 2020 या वर्षी 'आदित्य एल 1' नावांचं

अंतराळयान सूर्याच्या दिशेने पाठविणार आहे.

- सूर्याच्या अभ्यासासाठी भारतातर्फे पाठविलेले जाणारे हे पहिलेच यान असणार आहे.
- हे यान पृथ्वीपासून सुमारे दीड दशलक्ष किमी अंतरावर असणार आहे.
- सूर्य आणि पृथ्वीच्यामध्ये असणाऱ्या 'लग्रांजियन पॉईंट' च्या कक्षेत हे स्थापित केले जाणार आहे. त्यामुळे याला 'एल 1' असे नाव देण्यात आले आहे.

भारतीय सायकलपटुंची यशस्वी कामगिरी

- भारतीय सायकलपटुंनी 6 फेब्रुवारी रोजी ऐतिहासिक कामगिरी केली. त्यांना प्रथमच जागतिक अजिंक्यपद स्पर्धेची पात्रता मिळली.
- या कामगिरीमुळे आता जगातील पहिल्या 18 देशांचा सहभाग असलेल्या या स्पर्धेच्या इतिहासात पहिल्यांदाच भारताचा समावेश होईल.
- त्याचप्रमाणे एलबेन, जेम्स सिंग, रोजीत सिंग आणि रोनाल्डो सिंग या युवा सायकलस्वारांचा सहभाग असलेल्या भारतीय संघाने युनियन सायकलिस्ट इंटरनॅशनल (UCI) ट्रॅक सायकलिंग जागतिक अजिंक्यपद स्पर्धेची पात्रता मिळविली.
- या स्पर्धेचे आयोजन जर्मनीची राजधानी बर्लिन येथे 26 फेब्रुवारी ते 1 मार्च 2020 दरम्यान करण्यात आले आहे. या स्पर्धेत पुरुष पहिल्यांदाच सहभागी होणार आहेत.
- याआधी 2016 साली झालेल्या जागतिक अजिंक्यपद स्पर्धेसाठी भारताची महिला सायकलपटू देबोराह हेरॉल्ड हिने महिलांच्या 500 मीटर अंतराच्या चाचणी स्पर्धेतून पात्रता मिळवली होती.

मनप्रीत जगातील सर्वोत्तम हॉकीपटू

- भारतीय संघाचा कर्णधार मनप्रीत सिंग याला आंतरराष्ट्रीय हॉकी महासंघाचा सर्वोत्तम पुरुष हॉकीपटूचा पुरस्कार जाहीर झाला आहे. हा पुरस्कार पटकावणारा मनप्रीत हा भारताचा पहिला हॉकीपटू ठरला आहे.
- बेल्जियमचा आर्थर वॅन डोरेनला (19.7 टक्के मते) दुसऱ्या तर अर्जेन्टिनाचा लुकास व्हिया (16.5 टक्के मते) याला तिसऱ्या क्रमांकावर समाधान मानावे लागले.

- मनप्रीतला एकूण 35.2 टक्के मते मिळाली. त्यात राष्ट्रीय संघटना, प्रसारमाध्यमे, चाहते आणि खेळाडूंच्या मतांचा समावेश आहे.
- या पुरस्कारासाठी बेल्जियमचा व्हिक्टर वेगनेझ, ऑस्ट्रेलियाचे अरान झालेवस्की आणि ईडी ओकेनडेन यांना नामांकन मिळाले होते.
- मनप्रीतने 2012 च्या लंडन आणि 2016 च्या रियो ऑलिम्पिकमध्ये देशाचे प्रतिनिधित्व केले आहे. 2011 मध्ये आंतरराष्ट्रीय पदार्पण केल्यापासून त्याची कारकीर्द जोमाने सुरू आहे.
- त्याने आतापर्यंत 260 आंतरराष्ट्रीय सामन्यांमध्ये देशाचे प्रतिनिधित्व केले आहे.
- गेल्या वर्षी मनप्रीतने एफआयएच ऑलिम्पिक पात्रता स्पर्धेत भारताला विजय मिळवून देत टोक्यो ऑलिम्पिकमध्ये स्थान मिळवून देताना कर्णधार म्हणून मनप्रीतने मोलाची भूमिका बजावली होती.

2 फेब्रुवारी : जागतिक पाणथळ दिन

- दरवर्षी 2 फेब्रुवारी या दिवशी जगभरात 'जागतिक पाणथळ भूमि दिन' (World Wetlands Day) पाळला जातो.
- यावर्षीची संकल्पना : 'वेटलँड्स अँड बायोडायव्हर्सिटी'.
- नदी, तलाव, सागरी किनारे अशा ठिकाणी उथळ पाण्याने झाकलेल्या व अनेकविध प्रकारच्या गवतांनी आणि झुडपांनी भरलेल्या पाणथळ जमिनी आपल्याला आढळतात. यामध्ये कृत्रिम तलाव व कालवे, मिठागरे, सांडपाण्याचे तलाव, मत्स्यशेती तलाव, शेततळी, भाताची खाचरे अशा मानवनिर्मित स्थळांचाही समावेश होतो.
- 2 फेब्रुवारी 1971 साली इराण देशाच्या रामसार या शहरात झालेल्या 'रामसार परिषद'मध्ये पाणथळ भूमीच्या संरक्षणार्थ तसेच संवर्धनासाठी जागतिक प्रयत्न करण्याच्या उद्देशाने 'कॉन्व्हेन्शन ऑन वेटलँड्स ऑफ इंटरनॅशनल इम्पोर्टन्स' (रामसार करार) या वैश्विक करारावर स्वाक्षरी करण्यात आल्या.
- 'जागतिक पाणथळ भूमि दिन' हा पहिल्यांदा 1997 साली पाळण्यात आला.

4 फेब्रुवारी : जागतिक कर्करोग दिन

- दरवर्षी 4 फेब्रुवारीला जागतिक आरोग्य संस्था (WHO) याच्या नेतृत्वात जगभरात 'जागतिक कर्करोग दिन' पाळला जातो.
- 2019, 2020, 2021 या तीन वर्षांसाठी 'I Am And I Will' या संकल्पनेखाली एक जागतिक मोहीम चालवली जात आहे. याबाबत जगभरात कर्करोगाविषयी जनजागृतीसाठी विविध कार्यक्रमांचे आयोजन केले जाते.
- 4 फेब्रुवारी 2000 रोजी पॅरिस (फ्रान्स) येथे झालेल्या 'वर्ल्ड कॅन्सर समिट अगेन्स्ट कॅन्सर फॉर द न्यू मिलेनियम' या कार्यक्रमात 'मुस्तफा जागतिक कर्करोग दिन'ची स्थापना केली गेली. तेव्हापासून हा दिन 4 फेब्रुवारीला साजरा करतात.
- कर्करोगाबद्दल जागरूकता वाढविण्याकरिता आणि प्रतिबंध, शोध आणि उपचारांना प्रोत्साहन देण्याकरिता हा दिवस आयोजित केला जातो. आंतरराष्ट्रीय कर्करोग नियंत्रण संघ (UICC) यांनी वर्ष 2008 मध्ये लिहिलेल्या 'जागतिक कर्करोग घोषणापत्र'चे समर्थन करण्यासंदर्भात पाळला जातो.

कर्करोग म्हणजे काय ?

- या आजारात शरीरातल्या सामान्य पेशींच्या गटामध्ये बदल होतो तेव्हा त्या पेशींची अनियंत्रित, असामान्य वाढ होते आणि शरीरात गाठी तयार होतात.
- अपवाद : ल्युकेमिया (रक्ताचा कर्करोग)
- कर्करोगामुळे पेशी अनियंत्रितपणे विभाजित होतात. त्यामुळे गाठी (ट्युमर) तयार होतात, रोगप्रतिकारक शक्ती कमी होते आणि इतर दुर्बलता देखील येऊ शकतात जी प्राणघातक असू शकते.

कर्करोगासंबंधी जागतिक दृश्य:

- दरवर्षी जगभरात जवळपास 9.6 दशलक्ष लोकांचा कर्करोगाने मृत्यू होतो.
- सामान्य कर्करोगांमध्ये आढळून येणारे किमान एक तृतीयांश प्रकार प्रतिबंधित केले जाऊ शकते.
- कर्करोग हा जगभरात होणाऱ्या मृत्युसाठी दुसरा अग्रगण्य कारक आहे.
- 70% कर्करोगासंबंधी मृत्यू कमी ते मध्यम उत्पन्न असलेल्या देशांमध्ये होतात.
- कर्करोगाचा एकूण वार्षिक आर्थिक खर्च अंदाजे USD 1.16 लक्ष कोटी (ट्रिलियन) एवढा आहे.
- कर्करोगाशी लढण्यासाठी आंतरराष्ट्रीय स्तरावर आंतरराष्ट्रीय कर्करोग नियंत्रण संघ (UICC) ही संस्था निरंतर कार्यरत आहे. त्यांच्या सूचनेनुसार, सर्वप्रकारच्या

कर्करोगामध्ये सुमारे एक तृतीयांश प्रकार आपल्या जीवनशैलीमध्ये बदल करून अधिकाधिक शारीरिक कामे करून आणि बैठे काम कमीतकमी करून रोखले जाऊ शकतात. मोठ्या संख्येने असेही दिसून आले आहे की उपचारादरम्यान किंवा त्यानंतर व्यायामामुळे चांगले परिणाम दिसून येतात.

आंतरराष्ट्रीय कर्करोग नियंत्रण संघ (UICC)

- आंतरराष्ट्रीय कर्करोग नियंत्रण संघ (Union for International Cancer Control -UICC) ही कर्करोगाविरुद्धच्या लढ्यातील सर्वात मोठी आणि जगभरात जवळपास 155 देशांमध्ये 800 हून अधिक सदस्य संस्थांची एक आंतरराष्ट्रीय संघटना आहे.
- स्थापना : 1933 साली

- मुख्यालय : जिनिव्हा (स्वित्झर्लंड)
- ही संघटना जागतिक आरोग्य आणि विकास उद्दिष्टे यामध्ये जागतिक कर्करोगाचा भार कमी करण्यासाठी, अधिकाधिक समानतेला प्रोत्साहन देण्यासाठी आणि कर्करोग नियंत्रण एकाग्रित करण्यासाठी कर्करोग समुदायांना एकत्र आणण्यासाठी क्षमता बांधणी करण्यासाठी आणि पुढाकारामध्ये आघाडी घेण्यासाठी समर्पित आहे.
- UICC आणि त्याचे बहू-क्षेत्रातील भागीदार हे जगातील सरकारांना यादृष्टीने गुणवत्तापूर्ण आणि शाश्वत कार्यक्रम चालवण्यासाठी उत्तेजन देण्यास बांधील आहेत.

ठळक घडामोडी

- 'स्टेप विथ रिफ्यूजी' अभियान - UNHCR.
- इतर मागास वर्गाचे नामकरण आता 'बहुजन कल्याण विभाग' असे केले जाणार, मंत्रिमंडळाची मंजूरी.
- राज्यात कॉलेज, विद्यापीठांत राष्ट्रगीत सक्तीचे, उच्च व तंत्रशिक्षण मंत्री उदय सामंत यांची घोषणा.
- महापरीक्षा पोर्टल बंद - राज्य सरकारचा निर्णय.
- पहिले वृक्ष संमेलन - बीड.
- मुख्यमंत्री परिवार समृद्धी योजना - हरियाणा सरकारतर्फे घोषित
- कावेरी नदी खोऱ्यास तमिळनाडू सरकारद्वारे 'संरक्षित विशेष कृषिक्षेत्र' दर्जा दिला गेला.
- जगातील सर्वात मोठे स्टेडियम गुजरात येथे बनवले जात आहे. ज्याचे डोनाल्ड ट्रम्प यांच्यामार्फत उद्घाटन होणार आहे.
- सीएए विरुद्ध ठराव पास करणारा पहिला केंद्रशासित प्रदेश - पाँडेचेरी.
- बालकामगार व मानवी तस्करी विरुद्ध समाजात जागरूकता आणण्यासाठी राजस्थान सरकारतर्फे 'मुक्ती कारवा' अभियान.
- 'व्हर्च्युअल पोलीस स्टेशन' सुरू करणारे राज्य- ओडिशा.
- दिल्ली विधानसभा निवडणूक निकाल- 'आप'ला - 62 तर 'भाजप'ला 8 जागा.
- इ-गव्हर्नन्सा राष्ट्रीय परिषद 2020 - मुंबई येथे आयोजित
- पाकिस्तानातील 'हुंजा व्हॅली' आशियातील पहिला प्लास्टिक फ्री प्रदेश.
- 'टोळधाडी'मुळे पाकिस्तानात राष्ट्रीय आपत्ती घोषित.
- भूतानकडून भारत, बांगलादेश, मालदीव देशांच्या पर्यटकांवर 'सतत विकास टॅक्स' लावण्याची घोषणा.
- 'क्लासिक स्वाइन फीवर' या रोगावर नवी लस विकसित करणारा देश - भारत.
- मेक इन इंडिया अंतर्गत जवानांच्या सुरक्षिततेसाठी 'भाभा कवच' नावाचे बुलेटपूफ जॅकेट.
- भारत-बांगलादेश दरम्यान 'संप्रिती-9' युद्धसराव पार पडला.
- भारत व इंग्लंड दरम्यान 'अजय वॉरियर' हा संयुक्त युद्ध सराव पार पडला.
- 'युवा विज्ञान कार्यक्रम (युविका)' इस्त्रोकडून राबविला जात आहे.
- 2020 'अंडर 19 वर्ल्ड कप' विजेता देश - बांगलादेश, उपविजेता - भारत
- जागतिक पाणथळ दिवस - 2 फेब्रुवारी
- जागतिक रेडिओ दिवस - 13 फेब्रुवारी
- 14 फेब्रुवारी - पुलवामा घटनेला एक वर्ष पूर्ण